

De Stichting Nederlands Opvangcentrum
voor Papegaaien
anno 2009

Een rapportage

A.H. Dorresteyn

29 maart 2009

Index

1.	Inleiding	3
2.	Het N.O.P. en haar dier(vogel)collectie	4
3.	Vogelopvang	5
4.	Gezondheid; veterinaire zorg	6
5.	Collectieregistratie en -inventarisatie	8
6.	Sterfte.....	9
7.	Diermanagement	11
8.	Dierenwelzijn	11
9.	Diefstal / vermissingen	12
10.	Communicatie	13
11.	Conclusies en aanbevelingen	13

1. Inleiding

Op 9 januari 2009 is door de Raad van Toezicht van de Stichting N.O.P. (Nederlands Opvangcentrum voor Papegaaien) besloten een onderzoek te laten verrichten naar een aantal zaken die het functioneren van het N.O.P. raken. Het onderhavige rapport betreft de rapportage over dit onderzoek dat in de periode 19 januari – 25 maart 2009 door de auteur is uitgevoerd.

Uitgangspunt hierbij was om inzicht te krijgen in de kwaliteit van het collectiebeheer en collectiemanagement binnen het N.O.P. In dit kader is aandacht besteed aan het dierenwelzijn, het gevoerde diermanagement, de registratie van de collectie en de inzichtelijkheid daarin, alsmede het functioneren van de directie in deze. Het rapport geeft op basis van een analyse een concreet oordeel, bevat een aantal conclusies en doet een aantal aanbevelingen aan de RvT van het N.O.P.

Ten behoeve van dit onderzoek en deze rapportage is met veel mensen gesproken en / of contact geweest: medewerkers van het N.O.P en haar directeur, leden van de Raad van Toezicht, vrijwilligers, bij het N.O.P betrokken en andere dierenartsen, mensen die vogels aan het N.O.P ter opvang hebben geschonken, vertegenwoordigers van andere opvanginstituten in Nederland, mensen werkzaam in andere dierentuinen in Nederland en Duitsland, mensen werkzaam bij de politie en het Ministerie van L, N en V. Hun bereidwilligheid om hun medewerking te verlenen en informatie te verstrekken en hun openheid was groot, waarvoor een woord van dank op zijn plaats is. Dat geldt evenzeer voor de personele ondersteuning die de opsteller van deze rapportage bij dit onderzoek heeft gekregen. Ook daarvoor past een woord van dank. Een en ander laat onverlet dat deze rapportage onder volledige verantwoordelijkheid van de opsteller wordt uitgebracht.

2. Het N.O.P. en haar dier(vogel)collectie

Het Nederlands Opvangcentrum voor Papegaaien is anno 2009 lang niet meer alleen een instituut dat zijn bestaan ontleend aan de opvang van papegaaien die door derden ter opvang worden binnengebracht. Het fungeert ook als opslaglocatie voor door de overheid in beslag genomen dieren en is daarnaast ook een voor het publiek toegankelijke dierentuin. Het N.O.P. heeft in dat kader een 'Dierentuin-vergunning', maar is geen lid van de Nederlandse Vereniging van Dierentuinen (de NVD). Het is derhalve wel gebonden aan de voorwaarden die de Rijksoverheid in het kader van het Dierentuinbesluit stelt, maar niet aan de statuten en regels die binnen de NVD zijn vastgesteld. Het N.O.P. heeft in 2006 en 2007 aan de NVD kenbaar gemaakt lid te willen worden en zich ook aan de regels van de NVD en EAZA (de Europese Dierentuin Vereniging) te willen conformeren. Vooralsnog is dat verzoek (nog) niet gehonoreerd.

Evident is dat de totale diercollectie van het N.O.P. op dit moment (veel) meer omvat dan alleen papegaai-achtigen die door privépersonen ter opvang worden / zijn aangeboden. Zoals gezegd, dit moge ca. twee decennia geleden wellicht de basis zijn geweest van het 'opvangcentrum', de feitelijke situatie is al vele jaren een andere. Anno 2009 kan worden vastgesteld dat de Stichting N.O.P. in feite drie min of meer afzonderlijke collecties huisvest en beheert. Collecties die wel alle een duidelijke relatie met elkaar hebben maar wel met verschillende beheersuitgangspunten.

Dit zijn:

a) De opvangcollectie

Dit betreft in hoofdzaak papegaaien en (grote) parkieten plus een aantal andere soorten vogels die ter opvang door particulieren of ander instanties aan het N.O.P. worden geschonken. Wat wordt aangeboden wordt in principe altijd opgenomen, na een bepaalde procedure in het park gehuisvest en aldaar beheerd. De vogels verlaten slechts bij hoge uitzondering het N.O.P. en verblijven daar de rest van hun leven.

b) De I.B.G. (in beslag genomen dieren) collectie

Het N.O.P. vervult voor het Openbaar Ministerie en de Dienst Regelingen van het Ministerie van L,N en V de rol van opslaghouders van dieren, in het bijzonder vogels, die door de overheid in beslag zijn genomen en tijdelijke ergens dienen te worden gehuisvest.

c) De (eigen N.O.P.) dierentuincollectie.

Het N.O.P. heeft sinds 2003 een dierentuinstatus en als zodanig een vergunning op basis van het Dierentuinbesluit. Dit 'derde deel' van de totale N.O.P.-collectie is verkregen door rechtstreekse aanschaf van derden, ruiling of ontvangen als gift (van particulieren, dierentuinen, collega-instituten etc.). Dit collectiedeel omvat naast veel (deels bijzondere) vogelsoorten, ook enkele zoogdiersoorten (vari's, katta's) en reptielen. (Ten aanzien van deze laatste categorie moet worden opgemerkt dat er ook regelmatig schildpadden en andere reptielen ter opvang worden aangeboden).

De dierentuincollectie wordt vooral met het doel om er mee te fokken beheerd. Dieren in dit collectiedeel, vooral nakomelingen, verlaten de tuin ook frequent weer naar dierentuinen of particulieren, voorzien van de daarvoor noodzakelijke (CITES en veterinaire) papieren.

Het concrete beheer (in registratie en in dagelijks diermanagement) van de collectiedelen onder a) en c) is niet gesplitst, maar gebeurt volgens dezelfde diermanagement-uitgangspunten door dezelfde verzorgers. Dit in tegenstelling tot de dieren (collectiedeel b) die in opdracht van de Dienst Regelingen bij het N.O.P. zijn gedeponeerd en waarvoor het N.O.P. vervolgens de tijdelijke opvang verzorgt. In de regel worden deze dieren als afzonderlijke collectie gehuisvest, beheerd en in administratieve zin geregistreerd en behandeld. (Is er door plaatsgebrek geen ruimte voor een afzonderlijke huisvesting dan

worden de desbetreffende dieren in nauw overleg en met instemming van de Dienst Regelingen tijdelijk elders in het park ondergebracht). Het concrete diermanagement van deze I.B.G. dieren vindt tijdens hun deponering separaat van de overige collectie plaats; de verzorging wordt veelal wel uitgevoerd door enkele dezelfde dierverzorgers die ook in de rest van het park werkzaam zijn. Wel separaat van het andere werk.

Indien het beslag van deze I.B.G.-dieren is opgeheven (via een definitieve 'uitspraak') wordt voor hen door het Openbaar Ministerie (O.M.) een passende bestemming bepaald. De Dienst Regelingen doet daartoe veelal een voorstel. Een deel van de dieren verlaat vervolgens het N.O.P.. Echter, met grote regelmaat wordt door het O.M., wederom in overleg met de Dienst Regelingen, bepaald dat I.B.G.-dieren worden geschonken aan het N.O.P. en dus wordt het eigendom van deze dieren (meestal vogels) aan het N.O.P. overgedragen. Indien het CITES-vogels (dieren) betreft, verstrekt de Dienst Regelingen een certificaat.

Hierna gaan deze voormalige IBG-dieren / -vogels in het collectiebeheer en de collectieregistratie deel uitmaken van de 'dierentuincollectie' van het N.O.P. De wijze van opname in de collectie en de doelstelling van het diermanagement voor de diverse vogels en vogelsoorten in de totale N.O.P.-collectie kan derhalve nogal verschillend zijn. Bovendien zijn er grote verschillen in de bekendheid van de voorgeschiedenis van de desbetreffende vogels voor binnenkomst bij het N.O.P. Dit brengt met zich mee dat een zeer nauwkeurige administratieve vastlegging (c.q. registratie) van alle in het N.O.P. aanwezige dieren / vogels, met onder meer duidelijke informatie over de wijze waarop ze bij het N.O.P. terecht zijn gekomen, absoluut noodzakelijk is. Voor papegaaien vindt deze registratie sinds 1992 plaats, met de andere soorten voormalige I.B.G. en diertuinvogels / dieren is recent begonnen. Voor bijvoorbeeld ter opvang aangeboden niet-papegaaien gebeurt dat (nog) niet. Ter illustratie: in 2007 zijn volgens de overdrachtsrapporten (minimaal) van particulieren 765 vogels in opvang opgenomen; hiervan zijn 478 papegaaien in het registratiebestand ingevoerd (aangevuld met 16 papegaaien die als onderdeel van de totale collectie dat jaar eveneens zijn binnengekomen en geregistreerd). Dit impliceert dat van 287 parkieten, agapornissen en andere vogels geen verdere status bekend is. Zij zitten ongetwijfeld deels nog in het N.O.P. maar zijn ook deels gestorven of weggegeven aan kinderboerderijen of andere instellingen. Hierbij zij aangetekend dat registratie van alle aanwezige vogels niet wettelijk verplicht is en het weggeven ervan aan een derde niet is verboden. (Uit het onderzoek is geen enkel bewijs naar voren gekomen dat deze ter opvang aangeboden vogels zijn verkocht). Geen verdere registratie van deze vogels, na opvang, maakt echter een (onbedoelde) onzorgvuldige indruk en het N.O.P. zeer kwetsbaar voor kritiek op het gevoerde administratieve collectiebeheer.

3. Vogelopvang

De manier waarop het N.O.P. papegaaiachtigen (en andere vogels) opvangt en welke stappen er in dat opvangproces noodzakelijk worden geacht, is goed vastgelegd, voor zover gewenst in een aantal duidelijke protocollen. Die betreffen naast de afstandsverklaring door de eigenaar, waarbij de voormalige eigenaar wel kan aangeven of hij / zij op de hoogte wenst te worden gebracht als de afgegeven vogel overlijdt, onder meer een gezondheidsanalyse, de gevolgde quarantaineprocedure en een stappenplan ten behoeve van de gewenste 'socialisatie' van de vogel. De managementkeuze van het N.O.P. voor wat betreft de 'eindbestemming' (de geprefereerde wijze waarop de papegaaien zullen worden gehouden) is helder: iedere papegaai zal, indien maar enigszins mogelijk, samen met andere papegaaien worden ondergebracht in gemeenschapsgroepen in bij voorkeur grote gemeenschapsvolières. Dit is een bewuste keuze waarover de 'brenger' altijd wordt geïnformeerd, die is gebaseerd op het gegeven dat papegaaien van nature familie- en groepsdieren zijn, die juist in groepen met

soortgenoten hun normale natuurlijk gedrag tentoon kunnen spreiden, ontwikkelen en behouden. Een gerichte, op optimaal dierenwelzijn gebaseerde keuze. Hier doet zich echter ook direct een groot probleem voor. De ter opvang binnengebrachte papegaaien zijn in overgrote meerderheid solitair gehouden en hebben veelal gedragsproblemen. Een alternatief voor de wijze van houden door het N.O.P. zou kunnen zijn, om de papegaaien net zoals veelal bij hun voormalige eigenaar, individueel te huisvesten en 'solitair' te beheren en vanuit die situatie via gerichte gedragstraining te proberen de vogels te (re)socialiseren door hun 'normale' papegaiengedrag te (her)ontwikkelen. Een ander papegaaienopvangcentrum in Nederland, de Stichting Papegaaienhulp, alsmede enkele opvangcentra in het buitenland hebben voor deze laatste aanpak gekozen. Deze methode vergt een zeer intensieve individuele begeleiding en training van de betreffende vogels. Zij is er bovendien voor een belangrijk deel mede op gericht de vogels na de behandeling en training bij hun eigenaar te laten blijven dan wel terug te laten keren. Het NOP heeft hiervoor niet gekozen.

Vanuit het oogpunt van het stimuleren van natuurlijk (groeps)gedrag in combinatie met het grote aantal ter opvang aangeboden vogels is de keuze van het N.O.P. ethologisch en managementtechnisch te verdedigen en als positief in het gewenste (re)socialisatieproces te beschouwen. Er zijn echter aanzienlijke risico's voor met ernstige gedragsproblemen worstelende vogels als de gewenste ontwikkeling niet of onvoldoende tot stand komt. Overmatige stress en sterfte kunnen het gevolg zijn. Het N.O.P. zegt zich bewust te zijn van deze risico's en heeft protocollen opgesteld voor de verschillende stappen in dit opvangproces. Het daarmee corresponderende diermanagement is erop gericht adequaat te reageren in dit socialisatieproces. Desalniettemin is duidelijk dat als gevolg van deze opvangmethode relatief veel vogels grote moeite hebben het gehele proces zonder problemen te doorlopen. Relatief hoge sterftecijfers kunnen mede hiervan het gevolg zijn. Daarbij moet worden aangetekend dat een gemiddeld slechte gezondheid van de opgevangen vogels een en ander in negatieve zin versterkt. Het eindresultaat bij die vogels die het gewenste proces wel goed doorlopen kan daarentegen als positief worden beschouwd: zich in groeps- of paarverband natuurlijk gedragende papegaaien waar de 'levenslust' veelal vanaf straalt, in plaats van zich merkwaardige gedragende solitaire vogels in kleine kooien, die zich slechts in leven houden met zonnepitten en pinda's.

4. Gezondheid; veterinaire zorg

Een groot deel van de ter opvang aangeboden papegaaien is volgens de voor het N.O.P. werkende dierenarts drs. Hedwig v.d. Horst, die alle vogels bij binnenkomst 'bekijkt' niet echt gezond. Dit wordt in het veterinaire rapport vastgelegd. Dit beeld wordt bevestigd door veterinaire patholoog dr. Gerry Dorrestein, die voor het N.O.P. de secties uitvoert op gestorven vogels. Analyse van de quarantaineverslagen en de sectierapporten bevestigt dit beeld.

Samenvattend kan het volgende worden gesteld:

- De gemiddelde leeftijd van alle aangeboden papegaaien ligt rond de 15 - 16 jaar.
- Ca. 50% van de aangeboden papegaaien is minimaal 30 jaar oud en een even groot percentage is jonger.

Ten aanzien van de laatste groep bestaan soms gereede twijfels, omdat de door de 'brenger' gemelde leeftijd aantoonbaar niet overeenkomt met de fysiologisch geschatte werkelijke leeftijd. Van de vogels uit de categorie 'ouder dan 30 jaar' vertoont een groot deel, mede versterkt door een niet optimale huisvesting en voeding gedurende de periode voor opvang door het N.O.P., verouderingsproblemen en ouderdomskwalen. Artherosclerose, lever- en nierproblemen zijn hiervan frequent voorkomende voorbeelden. De levensverwachting van deze vogels wordt veelal als niet heel hoog beoordeeld.

Van de papegaaien jonger dan 30 jaar heeft, volgens de rapporten, ongeveer de helft ernstige gezondheidsproblemen. Daarnaast vertoont een zeer groot deel van alle binnengebrachte papegaaien afwijkend gedrag, in een fors aantal gevallen moet zelfs van

een ernstig gedragsprobleem worden gesproken. Verenplukken, zelfmutilatie, overmatige agressie, niet kunnen en willen vliegen, zijn hiervan voorbeelden.

Concluderend kan worden gesteld dat ca. 25% van alle binnengebrachte papegaaien als goed gezond en zonder gedragsproblemen wordt gecategoriseerd door dierenarts en parkmanagement. Ongeveer 75% heeft (soms zeer ernstige) gedragsproblemen en ook nog vaak een gezondheidsprobleem. Dit percentage komt in sterke mate overeen met de informatie die van het opvangcentrum Stichting Papegaaienhulp is verkregen. Bij binnenkomst daar heeft ca. 70% gedragsproblemen.

Na ontvangst wordt iedere vogel in quarantaine geplaatst en gedurende enkele weken door de dierenarts klinisch onderzocht, gevolgd en indien noodzakelijk behandeld. Deze periode is bovendien belangrijk om hen als eerste stap in het gewenst socialisatieproces te laten wennen aan andere vogels (ook nog individueel gehouden in eigen kooien) en hen om te zetten op adequaat samengestelde papegaaienvoeding. Dat laatste is lastig, tijdrovend en risicovol (zeker voor papegaaien die soms jarenlang kaasblokjes, chips, zonnepitten, pinda's en stukjes salami hebben gegeten is dat even wennen). De quarantaineperiode wordt verlengd als die omschakeling niet goed verloopt en een vogel te veel in gewicht achteruit is gegaan; net zo lang tot de vogel het nieuwe voer goed en voldoende eet. Er gaan bovendien geen vogels naar het volgende socialisatiestadium (plaatsing in kleinere of grotere groepjes) als ze daar fysiek of gedragsmatig niet aan toe zijn. Lukt dit aanpassingsproces in voeding en gedrag in het geheel niet, dan rest er een aantal keuzes, bijvoorbeeld:

- terug naar de voormalige eigenaar
- verdere individuele huisvesting (met soms aangepaste voeding)
- euthanasie.

De vervolgstappen in het opvang- / socialisatieproces zijn alle gericht op het definitief onderbrengen van de vogels in groepen. Het is duidelijk dat deze (in ethologische zin verantwoorde) keuze duidelijke risico's voor individuele vogels kan hebben. Dit geldt in het bijzonder voor vogels die jarenlang 'anders' zijn gehouden en niet adequaat zijn gevoerd.

Sterft een in de collectie aanwezige vogel (dat geldt niet alleen voor papegaaien, maar voor alle bij het N.O.P. aanwezige dieren) en wordt hij / zij gevonden door een verzorger (hetgeen vrijwel altijd het geval is), dan wordt wederom een duidelijk protocol gevolgd. De vogel wordt in plastic verpakt in een koelkast bewaard; het Hoofd Dierenverzorging / Directeur neemt, veelal in overleg met de dierenarts, de beslissing om hem wel of niet nader in detail te onderzoeken. Indien dit wordt besloten, dan wordt sectie op de vogel verricht. Dit geschiedde tot enkele jaren geleden door de Veterinaire Faculteit van de Rijksuniversiteit Utrecht en de laatste jaren, in opdracht van het N.O.P., door dr. Gerry Dorrestein. Het sectierapport dat beschikbaar komt wordt binnen het N.O.P. met de dierenarts besproken. Deze procedure is vrijwel identiek aan de procedure bij gestorven dieren die in alle bij de NVD aangesloten dierentuinen in Nederland wordt gevolgd.

Belangrijke gevonden doodsoorzaken zijn onder meer: E.coli (darm-)infecties, kliermaagverlamming, psittacosis, leverfibrose en -cirrose, aspergillosis (= schimmel)infectie; anorexie en trauma's.

Bovenstaande procedure gaat niet alleen op voor papegaaien die ter opvang aan het N.O.P. zijn aangeboden, maar wordt gehanteerd voor alle dieren die tot de totale collectie van het N.O.P. behoren. Geconstateerd kan worden dat er echter aantoonbare verschillen zijn in de gezondheids- en gedragssituatie tussen opvangvogels en dierentuinvogels, zeker bij binnenkomst. Van die laatste categorie is de gezondheidssituatie bij binnenkomst vrijwel altijd tot in detail bekend en vastgelegd; komen zonder of met zeer geringe gedragsproblemen binnen; is de leeftijd bekend en zijn 'in hun vorige bestaan' vrijwel altijd in paren, families of groepen gehuisvest. In een aantal gevallen hebben ze zich ook al voortgeplant.

In bovenstaande analyse is de IBG-collectie, zo lang die rechtstreeks onder verantwoordelijkheid van het Openbaar Ministerie (O.M.) / Dienst Regelingen valt, buiten beschouwing gelaten. Door de AID, de VWA en andere relevante (rijks)diensten is het N.O.P. voor wat die dieren betreft in de afgelopen jaren veelvuldig gecontroleerd. Het antwoord van de Minister van L, N en V in januari 2009 op gestelde Kamervragen van mevrouw Ouwehand en de heer Ormel wordt in deze aangehaald: "Het VWA controleert het quarantainestation" (in dit geval het N.O.P.) "door middel van een audit. Van alle vogels die in quarantaine worden geplaatst, wordt de gezondheidstoestand beoordeeld. Een dierenarts van de VWA onderzoekt de vogels klinisch op ziekten zoals papegaaizenziekte, op uitval van de dieren en neemt monsters voor het onderzoek op vogelgriep en Newcastle disease".

Er is in dit onderzoek dan ook niet verder gekeken naar de ziekte- en sterftegegevens van deze dieren voor zover niet vallend onder de directe verantwoordelijkheid van het N.O.P. Zodra de desbetreffende vogels (dieren) zijn vrijgegeven en zijn overgedragen aan het N.O.P., vormen ze onderdeel van de dierentuincollectie van het N.O.P. en vervolgens deel van dit onderzoek.

5. Collectieregistratie en –inventarisatie

Bij de start van het onderhavige onderzoek was duidelijk dat er onduidelijkheid bestond en bestaat over het aantal vogels (en in het bijzonder het aantal papegaaien) dat jaarlijks in het N.O.P. wordt opgevangen en / of binnenkomt en het aantal vogels dat 'in natura' op een bepaald moment aanwezig was / is. Sinds de jaren '90 wordt voor iedere ter opvang binnengebrachte vogel een ontvangst-/afstandsverklaringsformulier opgesteld (en door de 'brenger' ter accordering getekend). Alle papegaaien die hiervan deel uitmaken zijn sinds 1992 in een administratief (computer) registratiebestand opgenomen en bovendien voorzien van een chip. Parkieten, kleine papegaaai-achtigen (onder meer agapornissen) en andere soorten vogels die ter opvang worden binnengebracht, worden slechts eenmaal administratief vastgelegd, namelijk alleen bij binnenkomst. Niet vastgelegd is of zij nu nog in het N.O.P. verblijven, inmiddels zijn gestorven of zijn uitgeplaatst / weggegeven aan derden (kinderboerderijen etc.). Van alle papegaaien die op welke wijze ook ooit de N.O.P.-collectie zijn binnengekomen (via opvang; via de IBG na overdracht van eigendom, of als verkregen van een dierentuin of particulier) is dit wel vastgelegd. Ze zijn, voor zover in dit onderzoek kon worden nagegaan, altijd in de collectieregistratie opgenomen en gedurende hun verdere verblijf in het N.O.P. in registratietechnische zin gevolgd.

Uit de analyse van het computerbestand komt een aantal zaken naar voren:

- ❑ Papegaaien die het N.O.P. inmiddels hebben verlaten (vrijwel altijd niet-opvangvogels) maken nog steeds onderdeel uit van het totale bestand. Ze zijn in het registratiebestand middels de toevoeging 'extern' wel apart aangeduid, maar om inzicht te krijgen in aantallen en dergelijke moesten ze worden uitgesplitst.
- ❑ Papegaaien die gestolen zijn uit het N.O.P. (zie hiervoor ook de paragraaf 'Diefstal en Vermissingen') zitten op dezelfde wijze ook in het totaalbestand. Ook die hebben overigens een aparte toevoeging.
- ❑ In het totaalbestand zit een aantal aantoonbare fout-registraties. Dit betreft vogels waarvan de ontvangst- en sterftedatum of de ontvangst- en vertrekdatum niet corresponderen of dezelfde vogel die twee of drie keer in het bestand is ingevoerd. Bijvoorbeeld na tijdelijke plaatsing in de ziekenboeg om behandeld te worden.

In de cijfermatige analyse is op bovenstaande zaken gecorrigeerd. Bij de vergelijking van het aantal papegaaien dat er op een bepaalde datum, volgens de administratieve registratie in het park aanwezig zou moeten zijn met hetgeen ook in werkelijkheid

aanwezig was / is, wreekt zich het feit dat in de afgelopen jaren, noch jaarlijks, noch periodiek, het totale vogelbestand in natura is geïnventariseerd. Eerst in februari 2009 is een gedetailleerde telling uitgevoerd. De kanttekening die hierbij overigens moet worden geplaatst is dat een dergelijke inventarisatie niet verplicht is en dat er voor een park als het N.O.P. ook geen verplichting is om van alle aanwezige dieren een gedetailleerde administratie bij te houden. Voor een goed, overzichtelijk en inzichtelijk collectiebeheer zijn deze zaken echter onontbeerlijk.

Bovenstaande geldt niet voor IBG-vogels die in het park zijn 'opgeslagen'. Registratie hiervan valt onder verantwoordelijkheid van de Dienst Regelingen. Hier is verder niet naar gekeken.

Niettegenstaande de hiervoor genoemde kanttekeningen is de registratie van papegaaien zodanig van kwaliteit dat er een redelijk betrouwbaar inzicht in binnengekomen aantallen, sterftcijfers e.d. is verkregen.

In bijlage 1 wordt een overzicht gegeven van de aantallen papegaaien die sinds 1991 in het park in de collectie zijn opgenomen. Dat zijn er in 17 jaar 9308 geweest. In deze bijlage is tevens aangegeven welke aantallen papegaaien in die periode zijn gestorven, dan wel het park hebben verlaten. Dit waren respectievelijk 6523 en 476 vogels. Een en ander is uitgesplitst per kalenderjaar.

Bijlage 2 geeft de resultaten van de telling (inventarisatie) van alle op 21 / 22 februari 2009 in het N.O.P. aanwezige vogels; uitgesplitst in papegaaien en andere vogels. Bovendien is in deze bijlage vermeld hoe alle vogels over de in het park aanwezige verblijven en volièrès zijn verdeeld.

Bijlage 3 vergelijkt de aantallen van inventarisatie met die uit het administratieve bestand over de periode 1992 - 22 februari 2009.

Het resultaat hiervan is dat er op een totaal van 2309 volgens de registratie aanwezige papegaaien in februari 2009 2151 echt aanwezig waren. Er ontbreken derhalve over een periode van 17 jaar 158 papegaaien. Dat is 1,7% van het totaal aantal opgenomen papegaaien. Deze zijn in een aparte categorie ('Vermist') opgenomen en ten behoeve van de cijfermatige analyse naar rato over de diverse jaren verdeeld.

Er is verder een analyse gemaakt en een overzicht opgesteld van het jaarlijks binnenkomende aantal papegaaien en de sterfte per kalenderjaar na binnenkomst. (Weergegeven in bijlage 4). Deze is gecorrigeerd op dieren die het N.O.P. hebben verlaten (extern) en / of niet meer aanwezig zijn (vermist). Een en ander is terug te vinden in bijlage 5.

Bovenstaande illustreert nog eens de noodzaak van nauwgezette administratieve registratie en minimaal jaarlijkse inventarisaties.

6. Sterfte

Bijlages 1,4 en 5 geven inzicht in het (cijfermatige) deel van het onderzoek dat is gedaan naar de sterfte van de in de collectie opgenomen papegaaien. Duidelijk is dat die sterfte aanzienlijk is, in de periode 1992-2008 ca 20 % van het totaal aantal aanwezige papegaaien per jaar (range 16 - 25 %), overigens de laatste jaren zakkend tot ca 17 %. Een meer nauwkeurige analyse maakt echter duidelijk dat deze hoge aantallen in overgrote mate bepaald worden door de sterfte van de in opvang ingenomen vogels, met name in de eerste twee tot drie kalenderjaren van hun verblijf in het N.O.P. Er zijn enige verschillen per jaar (mede veroorzaakt door het berekenen per kalenderjaar ongeacht de exacte datum van binnenkomst per jaar), maar grosso modo kan worden vastgesteld dat binnen twee jaar na aankomst ca. 45% (range 38% - 51%) sterft en nog eens ca. 15% (range 10% - 19%) in hun derde jaar. Samengevat houdt dit in dat sinds 1992 ca. 60% van de binnengebrachte papegaaien binnen drie jaar na binnenkomst sterft. Analyse van de diverse soorten papegaaien (ara's, kaketoës, amazonepapegaaien, grijze roodstaarten, overige grote papegaaien) toont enig verschil in sterftcijfers per soortengroep aan. Sommige soorten (grijze roodstaarten, enkele arasoorten) hebben duidelijk hogere sterftcijfers dan andere (sommige soorten amazones bijvoorbeeld). Dit

is verder niet in detail uitgezocht (in relatie met leeftijd; gezondheidssituatie bij binnenkomst etc.) en wordt derhalve verder buiten beschouwing gelaten. Steekproefsgewijs is ook onderzocht of er verschillen in sterftepercentages zijn tussen de in opvang gebrachte papegaaien en de op een andere wijze in de collectie opgenomen papegaaien. Dat blijkt zo te zijn. Voor de laatste categorie (de niet-opvang vogels aangevuld met de opvangvogels die langer dan 3 jaar in het NOP verblijven) ligt het jaarlijkse sterftecijfer significant lager, in de range 5 % – 8% per jaar. Dit is vergelijkbaar met dat wat bekend is van dierentuinen of particulieren met een relatief grote vogelcollectie.

De overgrote bulk van de papegaaien in de collectie wordt echter gevormd door de opvangvogels (van particulieren) en het totale jaarlijkse sterftecijfer wordt in zeer overwegende mate door deze grote aantallen bepaald.

Vastgesteld is dat er in het N.O.P. jaarlijkse een aanzienlijk aantal van de ter opvang binnengebrachte papegaaien sterft. Uit het onderzoek komt een aantal duidelijke aanwijsbare oorzaken hiervoor naar voren:

- ❑ De leeftijd en gezondheid van de binnengebrachte vogels en de daarmee gepaard gaande lage levensverwachting.
- ❑ Het grote aantal vogels met gedragsproblemen die grote moeite hebben met het voor hun moeizame, risicovolle (re)socialisatieproces, dat ze na opvang in het N.O.P. doormaken.
- ❑ De beleidskeuze van het N.O.P. om de in haar collectie aanwezige papegaaien, indien maar enigszins mogelijk, in paren, families, groepjes en/of grote groepen te huisvesten en te beheren. Juist in de vroege periode van plaatsing in een groep zijn de risico's voor vogels die tot daarvoor 'anders' zijn gehouden, ondanks een hierop toegespitst diermanagement, aanzienlijk.
- ❑ De omschakeling naar een andere, weliswaar op adequate papegaaienvoeding gebaseerde, voeding. Deze omschakeling, hoe noodzakelijk ook vanuit een oogpunt van optimale voeding, verloopt in een aanzienlijk aantal gevallen moeizaam. Daarnaast kan het in het 'solitaire' stadium succesvol lijken, maar in groepsverband toch niet geslaagd blijken te zijn.
- ❑ De grote toevoer van voortdurende nieuwe vogels in de collectie met als gevolg een vaak niet stabiele groepssamenstelling. Jaarlijks worden er vele honderden nieuwe opvangvogels opgenomen (ca. 20% van de totale collectie). Ondanks een toegespitste adequate veterinaire controle en zorg brengt iedere nieuwe vogel een risico met zich mee. Dat geldt niet alleen voor de introductie van ziektes (onder meer kliermaagverlamming); nieuwe introducties in bestaande groepen kunnen aanleiding zijn tot steeds weer nieuwe gedrags- en voedingsproblemen. Overmatige agressie en veranderingen in dominantie binnen de groep kunnen bijvoorbeeld resulteren in trauma's of het niet meer voldoende voedsel op kunnen nemen door een individuele vogel, met sterfte tot gevolg.

Zoals eerder vermeld wordt op een groot deel van de gestorven vogels in het N.O.P. sectie verricht (zie bijlage 6). Indien uit dit sectierapport blijkt dat de doodsoorzaak zodanig is dat maatregelen in het diermanagement dienen te worden genomen, worden deze naar blijkt uit de werkbepreklingsverslagen besproken en genomen. De gekozen vorm van 'papegaaien houden': groepshuisvesting en groepsbeheer, uitdrukkelijk rekening houdend met de eerder genoemde voor- en nadelen voor papegaaien die vaak vele jaren individueel door mensen zijn gehouden, blijft onverkort uitgangspunt voor het papegaaienmanagement in het N.O.P.

Op grond van bovenstaande kan worden geconcludeerd dat de jaarlijkse sterfte van papegaaien, zeker in de eerste drie jaar na binnenkomst, hoog is, maar dat hiervoor verklaarbare oorzaken zijn aan te geven die deze kale cijfers in een ander daglicht plaatsen.

In relatie tot de verderop in dit rapport besproken dierverzorging moet dan ook worden geconcludeerd dat deze hoge sterftcijfers niet zijn terug te voeren tot een slecht, onzorgvuldig of niet op optimaal dierenwelzijn gericht diermanagement.

7. Diermanagement

In het park zijn naast de 9 vaste medewerkers vele vrijwilligers en stagiaires actief. Het overgrote deel van de uitvoerende diermanagement-werkzaamheden (schoonmaken, controle op voeding en water; voedselvoorziening, gedragsobservaties etc.) worden door en de in dienst van het N.O.P. zijnde medewerkers en/of vrijwilligers uitgevoerd, veelal aangevuld met stagiaires. Sinds enkele jaren worden wekelijks en desgewenst vaker de uitgevoerde en uit te voeren werkzaamheden, alsmede andere relevante collectiebeheerszaken, in groepsverband besproken en dagelijks is er individueel overleg tussen het Hoofd Dierverzorger en de 'uitvoerders'. Er zijn protocollen opgesteld over 'hoe te handelen in bepaalde situaties (constatering ziekteverschijnselen, dood dier) of bij bepaalde observaties (gedragsprobleem waardoor vogel vermoedelijk niet aan genoeg eten komt, nestelgedrag etc). Wordt er iets bijzonders geconstateerd dan wordt dit in de regel gemeld en besproken. Iedere dag is er altijd minimaal 1 'vaste' dierverzorger aanwezig, en de directeur of het Hoofd Dierverzorging.

De kwaliteit van de dierverzorging, zeker ook die in concreto wordt uitgevoerd door de vrijwilligers, is ruim voldoende tot uitstekend te noemen. Vele vrijwilligers zijn langjarig in het park aanwezig, hebben kennis van zaken en zijn toegewijd aan hun 'werk'. Naast deze vaste medewerkers en vrijwilligers lopen er jaarlijks vele stagiaires rond in het N.O.P. De variatie in betrokkenheid bij wat ze geacht worden te doen, kwaliteit van de uitgevoerde werkzaamheid en motivatie om juist in het N.O.P. stage te willen lopen verschilt individueel. In principe werken stagiaires altijd onder leiding van een vaste N.O.P.-medewerker of vrijwilliger en bepaalt deze welke werkzaamheden en wanneer en hoe moeten worden uitgevoerd. Niet geheel duidelijk is of de controle op de uitvoering hiervan ook altijd goed verloopt.

Er is uit dit onderzoek op geen enkele wijze naar voren gekomen dat er vraagtekens zouden moeten worden gezet bij de kwaliteit van het binnen het N.O.P. gevoerde diermanagement, ongeacht het feit dat dit vrijwel altijd door dierverzorgers en / of vrijwilligers wordt uitgevoerd.

Een wat strengere selectie op kwaliteit en motivatie van stagiaires en een, met alle begrip voor de bij het N.O.P. gevoelde sociaal-maatschappelijke verantwoordelijkheid, 'steviger' begeleiding van deze stagiaires lijkt niet ongewenst.

8. Dierenwelzijn

Er kan worden geconstateerd dat de sterfte bij ter opvang aangeboden vogels, in het bijzonder papegaaien, hoog is (zeker in de eerste twee tot drie jaar na opvang). Vergelijking met andere papegaaien-opvanginstituten maakt ook duidelijk dat deze sterftcijfers bij het N.O.P. veel hoger liggen. In dit onderzoek is echter ook duidelijk geworden dat hiervoor een aantal verklaarbare oorzaken is aan te geven. Deze zijn eerder in deze rapportage al genoemd.

In aanvulling hierop kan het volgende worden opgemerkt.

Er zijn weinig vogelcollecties in opvanginstituten, dierentuinen of bij particulieren die jaarlijks zo'n grote nieuwe (= vreemde) instroom van nieuwe vogels hebben. Het concrete gegeven dat het N.O.P. eigenlijk nooit een aangeboden vogel weigert, werkt nadelig op een optimaal collectiemanagement als geheel. Ondanks alle controles kunnen

op die wijze toch steeds weer ziektes worden geïntroduceerd, worden zeker gedragsproblemen (individuele en in groepsverband) gestimuleerd en is er nooit 'echt rust' in het collectiebeheer. Een aantalsmatige vergelijking op het gebied van bijvoorbeeld ziekte- / sterftcijfers met een relatief veel stabielere collectie (zoals in dierentuinen en bij enkele particulieren) en veel kleinere collecties met een bovendien veel lagere instroom bij vergelijkbaar opvanginstituten, zal altijd negatief uitvallen voor het N.O.P.

Huisvesting en diermanagement kunnen als in orde en van (ruim) voldoende kwaliteit worden betiteld. Op basis van dit onderzoek wordt in deze rapportage het positieve antwoord van de Minister van L, N en V op recente Kamervragen van de heer Ormel en mevrouw Ouwehand inzake het welzijn van de in het N.O.P. gehuisveste dieren onderschreven. Dit onderzoek geeft geen aanleiding om te twifelen aan de kwaliteit van het door het NOP uitgevoerde diemanagement en dat dit onvoldoende rekening zou houden met dierenwelzijn.

De keuze om iedere aangeboden vogel (ongeacht de gezondheidstoestand en het gedrag van het betreffende dier) te accepteren in combinatie met de gekozen collectiebeheersmethode (groepen in volièrès) brengt wel een duidelijk risico met zich mee voor een aantal van de opgevangen vogels. Een meer selectieve opvang, alsmede een systeem van individuele huisvesting gecombineerd met een intensieve gedragstraining en individuele voeding is een alternatief. Het N.O.P. heeft hiervoor om biologische / ethologische redenen en diermanagementredenen niet gekozen. Deze keuze is zeker te verdedigen, ook vanuit dierenwelzijnsoverwegingen.

9. Diefstal / vermissingen

In het onderzoek is naar voren gekomen dat er jaarlijks een aantal papegaaien (en enkele andere vogels) uit het N.O.P. verdwijnt. Dat zijn niet alleen vogels die extern worden geplaatst. Jaarlijks wordt er meerdere keren in het park ingebroken en worden er vogels gestolen. Hiervan wordt aangifte gedaan bij de politie. Een deel van deze gestolen papegaaien is dankzij inspanningen van de politie, parkmedewerkers en behulpzame 'derden' teruggevonden en / of 'teruggebracht'. Het is triest om te moeten constateren dat juist papegaaien veelvuldig worden gestolen. Dat geldt overigens niet alleen voor het N.O.P., maar ook voor papegaaien in dierentuinen en in privécollecties. Gezien de oppervlakte van het park, de vele volièrès, de wijze van huisvesting, het gegeven dat een groot deel van de in de collectie aanwezige papegaaien zeer gemakkelijk benaderbaar is voor en door mensen, en de relatief beperkte beveiligingsmaatregelen die zijn genomen, is het N.O.P. (zeer) kwetsbaar. Ter illustratie van de omvang de grootte van dit probleem zij hierbij vermeld dat in de periode oktober 2004 – februari 2009 er minimaal 11 maal is ingebroken, waarbij er in ieder geval 89 papegaaien (en een enkele lori) zijn gestolen.

Geconstateerd is door de opsteller zelf (in februari 2009) dat bij de inbraken / diefstallen een volièrè daarnaast zodanig kan worden beschadigd dat er niet gestolen vogels ontsnappen. Een deel hiervan kan worden teruggevangen, een ander deel verdwijnt. Dit verklaart wellicht een deel van de 157 sinds 1992 vermiste vogels die uit het onderzoek naar voren zijn gekomen. Een ander deel in de categorie 'vermist' betreft ongetwijfeld gestorven vogels die in de grote, goed ingerichte, volièrès nooit zijn teruggevonden omdat ze zijn opgegeten of op plaatsen zijn gestorven waar de dierenverzorging niet direct zicht op heeft.

Desalniettemin is duidelijk dat er een ongewenst verschil bestaat tussen de computermatige registratie van de collectie en de feitelijk aanwezige. Om verdere onduidelijkheden te vermijden zal er frequenter moeten worden geïnventariseerd en zullen de door de dierverzorging als vermist aangegeven vogels direct in de registratie moeten worden vermeld.

10. Communicatie

Het N.O.P. is een opvangcentrum voor vogels. In die zin is het vergelijkbaar met een dierenasiel. Mensen die hun papegaai ter opvang brengen, tekenen een afstandsverklaring. Zij krijgen ook een lijst met voorwaarden die met het in opvang aanbieden samenhangen. Het N.O.P. heeft in de afstandsverklaring opgenomen dat 'brengers', als zij dat willen, kunnen worden geïnformeerd als hun ter opvang gebrachte papegaai is gestorven. Een en ander brengt met zich mee dat een deel van de 'brengers' periodiek bij het N.O.P. informeert hoe het met hun papegaai gaat. Omdat het N.O.P. ook een dierentuin is, gebeurt het daarnaast regelmatig dat bezoekers in het park zelf bij werknemers, vrijwilligers en / of stagiaires informeren naar 'hun' (voormalige) papegaai.

Geconstateerd is dat met dit gegeven door het N.O.P. in de afgelopen jaren niet goed, zelfs onzorgvuldig is omgegaan. In opdracht van het management werd medegedeeld dat de betreffende vogel in volière X zat (wat vrijwel nooit klopte), ook als met zekerheid bekend was dat de betreffende vogel niet meer leefde. Overigens betrof het hier veelal vogels, waarvan de voormalige eigenaar eerder had aangegeven niet op de hoogte te willen worden gesteld van haar of zijn dood, maar dat is op zich irrelevant. Hoewel de voor het N.O.P. werkzame dierenarts in heel veel gevallen de betrokken voormalige eigenaar wel heeft geïnformeerd (indien hij / zij dit had aangegeven) bij sterfte, is ook duidelijk geworden dat door een niet optimale interne communicatie dat niet in alle gevallen is gebeurd. De procedure in deze, voor wat betreft beide communicatievarianten, werkt niet goed en heeft een negatief effect op het imago van het N.O.P.. De informatie-procedure dient enerzijds te worden aangescherpt voor diegenen die wel willen worden geïnformeerd, en dient anderzijds, naar de mening van dit onderzoek, parallel met die van dierenasiels te worden getrokken: Een dier wordt gebracht, er wordt afstand van gedaan, men stelt geen prijs op een sterfterapport en vervolgens krijgt men dan ook geen nadere informatie meer over het afgestane dier. *Noch of hij nog leeft, noch waar hij zit. Dit is duidelijk, eerlijk en bevordert een goede communicatie met de buitenwereld.*

11. Conclusies en aanbevelingen

Op basis van het uitgevoerde onderzoek in de periode 15 januari tot 25 maart 2009 naar de kwaliteit van het collectiebeheer in en van het Nederlands Opvangcentrum voor Papegaaien zijn in deze rapportage de volgende conclusies getrokken en wordt een aantal aanbevelingen gedaan:

- De administratieve registratie van de in het park aanwezige papegaaien, als deel van de collectie is op zich op orde, maar zou verder moeten worden aangescherpt. Alle ter opvang aangeboden vogels (en niet alleen papegaaien) zouden moeten worden opgenomen in de administratieve registratie, alsmede hun levensloop binnen het N.O.P. Het onderscheid in registratie van de drie verschillende collectiedelen, hoewel onderdeel uitmakend van een en hetzelfde systeem, dient duidelijk te zijn. In dit verband is het positief om te constateren dat er met ingang van 2009 al een start is gemaakt met de registratie van niet-papegaai-achtigen. *Professionele vaste versterking op dit gebied (zeker gezien de hoeveelheid tijd die dit kost) binnen het N.O.P. zelf wordt aanbevolen.*
- De sterfte van ter opvang aangeboden papegaaien is zeker in de eerste twee tot drie jaar na opvang, groot. Er is hier echter een aantal oorzaken voor aan te wijzen, die een en ander in perspectief plaatsen. Gezondheid bij opvang, leeftijd,

huisvestingssysteem, voortdurend wisselende groepssamenstelling en de voorgeschiedenis van de vogel zijn in doorslaggevende mate bepalend voor de hoge sterftecijfers. Dat in acht nemende, is er geen aanleiding tot de conclusie dat het dierenwelzijn van de in het N.O.P. aanwezige dieren onvoldoende is en niet wordt gewaarborgd. De conclusie van de Minister van L, N, en V wordt in deze onderschreven.

- Het diermanagement, uitgevoerd door een mixture van vaste dierverzorgers, vrijwilligers aangevuld met stagiaires is van ruim voldoende tot uitstekende kwaliteit. Het N.O.P. is wel kwetsbaar omdat vrijwilligers relatief veel werk verrichten en bij het wegvallen daarvan een vervelend gat kan ontstaan in bepaalde, essentiële werkzaamheden binnen het park. De vraag kan worden gesteld of op deze wijze de gewenste continuïteit in beheer en management voldoende is gewaarborgd. Het niveau, de kwaliteit en de inzet van de stagiaires is wisselend, variërend van zeer goed tot nauwelijks gemotiveerd. Een betere selectie en controle op gewenste kwaliteit van de stage wordt gewenst geacht.
- De informatievoorziening in de richting van personen die vogels ter opvang hebben aangeboden en daarna informatie vragen is onvoldoende en soms misleidend. Dit is betrekkelijk eenvoudig te wijzigen, maar vergt tijd en menskracht. Aanpassing is echter absoluut noodzakelijk.
- Het N.O.P. is in zijn huidige setting zeer kwetsbaar voor diefstal van vogels. Dit probleem is, gezien de aard van de collectie niet helemaal weg te nemen, maar verbetering van de beveiliging is dringend gewenst. Gezien de functie van het N.O.P. in de gemeente Veldhoven wordt geadviseerd hierover met de gemeente goede afspraken te maken.
- Naar de buitenwereld toe bestaat onduidelijkheid over de diverse functies die het N.O.P. anno 2009 precies heeft. Het is niet alleen opvangcentrum voor papegaaien (en andere vogels en enkele reptielen) die door derden worden aangeboden, maar ook een door de overheid aangewezen 'opslagcentrum' voor In Beslag Genomen dieren en daarnaast een met vergunning van de overheid werkende dierentuin. In relatie met dit laatste fungeert het als fokcentrum voor bepaalde vogelsoorten en is het volledig legaal en met instemming van de relevante instanties en de Raad van Toezicht betrokken bij fokactiviteiten van vogels elders (bijvoorbeeld in Suriname). Aanbevolen wordt deze aspecten duidelijker te communiceren.
- Het management van een instelling als het N.O.P. anno 2009 is nogal verschillend met dat van het N.O.P. van 10 – 15 jaar geleden. Geconstateerd moet worden dat het dagelijkse management van het N.O.P. niet in dezelfde mate met die veranderingen is meegegroeid. Juist een relatief complex instituut als het N.O.P. dat bovendien op vele manier met de buitenwereld dient te communiceren vergt een hierop toegesneden managementstructuur en management. Dit laat de enorme toewijding, betrokkenheid en kennis van het huidige management onverlet. Aanbevolen aan de Raad van Toezicht wordt om kritisch te kijken of er, en zo ja welke, aanpassingen zouden moeten worden doorgevoerd om een en ander te overbruggen.

Bijlage 1

Verloop vogelaantallen; gebaseerd alleen op data registratiebestand						Overleden als % aantal vogels (begin + binnen)
Jaar	Aantal begin jr	Binnen	Overleden	Extern	Aantal eind jr	
voor 1992		14		1	13	
1992	13	419	83	13	336	19%
1993	336	286	154	5	463	25%
1994	463	292	162	1	592	21%
1995	592	340	192	5	735	21%
1996	735	525	243	4	1013	19%
1997	1013	693	371	64	1271	22%
1998	1271	513	447	57	1280	25%
1999	1280	581	450	31	1380	24%
2000	1380	567	445	20	1482	23%
2001	1482	672	421	34	1699	20%
2002	1699	765	460	17	1987	19%
2003	1987	653	534	24	2082	20%
2004	2082	711	516	70	2207	18%
2005	2207	658	545	22	2298	19%
2006	2298	581	479	19	2381	17%
2007	2381	494	488	16	2371	17%
2008	2371	524	475	34	2386	16%
tm 22 feb 2009	2386	20	58	39	2309	2%
Totaal		9308	6523	476		

3 van de vogels geboekt als 'Extern' hadden geen datum; deze zijn daarom (willekeurig) aan het aantal van 36 in 2009 toegevoegd.

60 van de externe vogels zijn tevens overleden. Echter, deze zijn niet onder 'Overleden' opgenomen, want dat zou dubbelop zijn: je boekt ze immers al in de kolom 'Extern' af op het vogelbestand van het park.

Bijlage 2

Telling NOP uitgesplitst naar papegaaien c.s. en anderen			
Papegaaien = met x in lijst		Anderen	
Totaal	2151	Totaal	1137
Quarantaine voor	97	Parkietenkl vogels	14
Ziekenboeg	21	Parkietenvlucht	297
Opvang 1e	7	Kraanvogels open	2
2 bijruimtes	6	Zadelbek	1
Badgebouw	32	Flamingo	10
Nieuwbouw	36	Ooievaars grote	2
Lorre akker	37	Pelikanen	4
8 kant volieres	43	Ganzen eenden	80
Chinese kooi	45	Zee arenden	3
vlucht 4	116	Spin	
vlucht 2-3	122	Emu Kasuaris	8
vlucht 1	129	Kraanvogels	12
AID Buitenring	99	Jonge kannada	1
AID Binnen	346	Dingwings	12
Reuzevlucht	254	Quarantaines VWA	26
Koepelkooi	23	Toekankweek	45
Grijze roodst	17	Johans fazanterie	22
Zwarte kooien	145	Parkieten	40
Onder Reuze vl	60	Agapornis	80
Bouw 3	60	Kippen	62
Kea kooien	10	Ibis kooi	53
Tropenhal rond	130	Roofvogels	23
Duitse kooi	30	Beo kooien	8
Bouw 5	199	Tropenhal binnen	240
Gang Willem	87	Reptielenverblijf	4
		Roofvogels AID kraan	66
		Kinderb	12
		Mansjoerye	2
		Europese kooi	6
		Europese ooievaars	2

Bijlage 3

Verloop vogelaantallen; registratiebestand in lijn gebracht met telling per 22 feb 09							Overleden als % aantal vogels (begin + binnen)
Jaar	Aantal begin jr	Binnen	Overleden	Extern	Vermist	Aantal eind jr	
voor 1992		14		1		13	
1992	13	419	83	13	2	334	19%
1993	334	286	154	5	3	458	25%
1994	458	292	162	1	4	583	22%
1995	583	340	192	5	4	722	21%
1996	722	525	243	4	6	994	19%
1997	994	693	371	64	8	1244	22%
1998	1244	513	447	57	8	1245	25%
1999	1245	581	450	31	8	1337	25%
2000	1337	567	445	20	9	1430	23%
2001	1430	672	421	34	10	1637	20%
2002	1637	765	460	17	12	1913	19%
2003	1913	653	534	24	13	1995	21%
2004	1995	711	516	70	13	2107	19%
2005	2107	658	545	22	14	2184	20%
2006	2184	581	479	19	14	2253	17%
2007	2253	494	488	16	14	2229	18%
2008	2229	524	475	34	14	2230	17%
tm 22 feb 2009	2230	20	58	39	2	2151	3%
Totaal		9308	6523	476	158		

3 van de vogels geboekt als 'Extern' hebben geen datum, deze zijn daarom (willekeurig) aan het aantal van '36' in 2009 toegevoegd.

60 van de externe vogels zijn tevens overleden. Echter, deze zijn niet onder 'Overleden' opgenomen, want dat zou dubbelop zijn, je boekt ze immers al in de kolom 'Extern' af op het vogelbestand van het park.

Per 20090222 zijn er volgens de registratie 2309 papegaaien c.s. en volgens de telling 2151. Om dit met elkaar in lijn te brengen (zodat je b.v. het meest realistische overlijdens% kunt bepalen) zijn hier de vermiste 158 vogels naar rato over de jaren verdeeld.

Levenden in registratiebestand 20090222	2309
Levenden volgens telling NOP 20090222	2151
= vermist als % van geregistreerd 1992-2009	6,8%
Dit is een jaarlijks vermissingspercentage van ca. 0,6 - 0,7% van het bestand (rekening houdend met de lagere aantallen in de eerste jaren)	

Verloop in lijn met telling

Bijlage 4

Kalenderjaar van sterfte na binnenkomst; o.b.v. totalen in registratiebestand

Lichting / Jaar van binnenkomst	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	91 tm 09
Binnengekomen	14	419	286	292	340	525	693	513	581	567	672	765	653	711	658	581	494	524	20	9308
overleden in kalenderjaar:																				
1		19%	22%	18%	19%	16%	18%	19%	15%	19%	16%	17%	18%	16%	15%	19%	22%	22%		
2		21%	27%	27%	24%	26%	27%	31%	25%	26%	24%	25%	26%	25%	21%	21%	20%			
3		7%	12%	15%	13%	18%	13%	18%	12%	14%	15%	12%	16%	14%	15%	13%				
4		3%	8%	11%	9%	9%	8%	6%	4%	7%	7%	8%	6%	6%	8%					
5		3%	5%	6%	6%	4%	4%	4%	6%	5%	6%	4%	6%	7%						
6		3%	3%	4%	2%	2%	3%	2%	3%	3%	3%	4%	3%							
7		2%	3%	1%	1%	2%	2%	3%	3%	3%	3%	2%								
8		5%	3%	2%	1%	2%	3%	1%	2%	2%	2%									
9		2%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%										
10		2%	1%	1%	1%	2%	0%	1%	1%											
11		1%	0%	1%	1%	1%	0%	1%												
12		1%	0%	0%	1%	0%	0%													
13		0%	1%	1%	0%	1%														
14		1%	0%	0%	0%															
15		0%	0%	0%																
16		0%	0%																	
17		0%																		
overleden in kalenderjaar:																				
1		80	62	53	64	83	126	99	89	110	106	132	120	113	97	110	107	115		
2		90	77	79	80	138	190	157	143	149	159	193	168	177	136	124	97			
3		31	34	43	45	92	93	91	71	80	103	93	105	99	96	78				
4		13	24	33	30	48	54	29	26	42	49	59	38	45	53					
5		13	14	18	21	20	29	18	32	26	42	33	42	49						
6		14	9	13	7	13	19	12	16	19	18	28	22							
7		8	9	3	5	10	12	17	15	16	19	19								
8		20	9	5	4	8	18	5	10	11	15									
9		8	4	2	4	7	6	4	7	8										
10		10	4	3	5	10	3	3	5											
11		5	1	2	2	4	3	3												
12		4	1	1	3	1	3													
13		1	3	2	1	5														
14		3	1	0	1															
15		2	0	1																
16		0	0																	
17		1																		

Uitleg waarde linksboven: van de 419 vogels die in 1992 binnenkwamen, overleed 19% nog in hetzelfde kalenderjaar, 21% in het kalenderjaar daarna etc. t

Jaar 1 is dus als de vogel in het kalenderjaar van binnenkomst overlijd

2009 is gezien de korte periode buiten beschouwing gelaten

Kalenderjaar van sterfte na binnenkomst; inclusief correctie voor externen en vermisten

Lichting / Jaar van binnenkomst	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	91 tm 09
Binnengekomen	14	419	286	292	340	525	693	513	581	567	672	765	653	711	658	581	494	524	20	9308
Daarvan (later) extern	1	91	8	1	8	6	43	15	36	25	33	50	30	27	27	17	18	38	2	476
Naar rato te verdelen 158 vermisten	7	7	5	5	6	9	12	9	10	10	11	13	11	12	11	10	8	8	1	158
-/-																				
Gecorrigeerd aantal binnen per lichting	321	273	286	286	326	510	638	489	535	532	628	702	612	672	620	554	468	478		
% van lichting dat is overleden in kalenderjaar:																				
1	25%	62	23%	19%	20%	16%	20%	20%	17%	21%	17%	19%	20%	17%	16%	20%	23%	24%		
2	28%	77	28%	28%	25%	27%	30%	32%	27%	28%	25%	27%	27%	26%	22%	22%	23%	21%		
3	10%	34	12%	15%	14%	18%	15%	19%	13%	15%	16%	13%	17%	15%	15%	14%				
4	4%	24	9%	12%	9%	9%	8%	6%	5%	8%	8%	8%	6%	7%	9%					
5	4%	14	5%	6%	6%	4%	5%	4%	6%	5%	7%	5%	7%	7%						
6	4%	14	3%	5%	2%	3%	3%	2%	3%	4%	3%	4%	4%							
7	2%	4	3%	1%	2%	2%	2%	3%	3%	3%	3%	3%	4%							
8	6%	3	3%	2%	1%	2%	3%	1%	2%	2%	2%	3%	3%							
9	2%	2	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	2%	2%	2%	2%							
10	3%	1	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	2%	2%	2%	2%							
11	2%	2	0%	1%	1%	1%	0%	1%	1%	1%	1%	1%	1%							
12	1%	1	0%	0%	1%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	0%							
13	0%	1	1%	1%	0%	0%	1%	0%	0%	0%	0%	0%	0%							
14	1%	0	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%							
15	1%	0	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%							
16	0%	0	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%							
17	0%	0	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%	0%							
Aantal van lichting overleden in kalenderjaar:																				
1	80	62	53	53	64	83	126	99	89	110	106	132	120	113	97	110	107	115		
2	90	77	79	79	80	138	190	157	143	149	159	193	168	177	136	124	97			
3	31	34	43	43	45	92	93	91	71	80	103	93	105	99	96	78				
4	13	24	33	33	30	48	54	29	26	42	49	59	38	45	53					
5	13	14	18	18	21	20	29	18	32	26	42	33	42	49						
6	14	9	13	13	7	13	19	12	16	19	18	28	22							
7	8	9	3	3	5	10	12	17	15	16	19	19								
8	20	9	5	5	4	8	18	5	10	11	15									
9	8	4	2	2	4	7	6	4	7	8										
10	10	4	3	3	5	10	3	3	5											
11	5	1	2	2	2	4	3	3	3											
12	4	1	1	1	3	1	3	3												
13	1	3	2	2	1	5														
14	3	1	0	0	1															
15	2	0	0	0	1															
16	0	0	0	0	0															
17	1	0	0	0	0															

Uitleg waarde linksboven: van de 321 (gecorrigeerd) vogels die in 1992 binnenkwamen, overleed 25% nog in hetzelfde kalenderjaar, 28% in het kalenderjaar daarna etc.

Jaar 1 is dus als de vogel in het kalenderjaar van binnenkomst overlijdt.

Het meest realistische sterftecijfer is dat gekoppeld aan het (zo goed mogelijk benaderde) werkelijk in het park aanwezige aantal vogels. Hierom worden hier twee correcties gemaakt op het theoretische cijfer uit het registratiebestand:

1) het aantal van 158 vermiste vogels (registratie 2309 -/- telling 2152) is naar rato over de jaren verdeeld

2) de externen zijn eruit gehaald, immers van deze groep is het sterftecijfer onbekend en ook niet meegenomen in de data.